

[Niels Helveg Petersen.]

voksende betalingsbalanceproblemer, hvis finansiering tegner sig mørkere end tidligere, det er det resultat, der er opnået, det er den status, vi i dag kan gøre. „Stakkels Danmark“ var det udtryk, det svenske dagblad Dagens Nyheter anvendte til at beskrive situationen.

Det værste er imidlertid ikke dette, men at den nærmeste fremtid tegner endnu mørkere end den umiddelbare fortid. Ansete udenlandske kommentatorer taler nu åbenlyst om risikoen for en international depression. Afsætningsmulighederne på eksportmarkederne er en forudsætning for, at vi kan gøre det, som der har været behov for i årevis, nemlig at foretage en strukturændring i vores økonomi, hvorved vi gradvis og kontrolleret og uden at skabe ledighed overfører arbejdskraft og kapital fra byggeri og boligforbrug og offentlig virksomhed til eksporterhverv og importkonkurrerende erhverv. Denne opgave vanskeliggøres i meget betydelig grad af de forringede udsigter for den internationale afsætning, som vi her står over for.

Der har vært råbt ulv så ofte i diskussionen om dansk økonomi, at det er, som om der ikke rigtig er nogen, der hører efter. Dystre forudsigelser er tilsyneladende holdt op med at gøre noget som helst indtryk på befolkningen, men denne gang er det alvor; det ser ud til, at ulven er kommet.

Det er nødvendigt at opholde sig en smule ved den sorgløshed. Hvoraf kommer det, at det er så svært at skabe politisk samling om løsning af helt påtrængende og truende problemer? Skal ulykkerne først indfinde sig, før der formuleres meningsfulde svar? Hvorfor er det sværere at begrænse velstandsstigningen med nogle få procent, end det var at fordele knapheden? Man kan pege på nogle håndgribelige årsager.

Inflationen må nævnes først. Inflation af nuværende størrelse anfægter ganske enkelt hele det økonomiske grundlag, vort samfund hviler på. Den skaber en voldsom tilskyndelse til øjeblikkeligt forbrug på bekostning af opsparing. Den skaber utryghed, gør det umuligt for den enkelte familie at planlægge sin økonomi og sin fremtid. Den skaber voksende økonomisk ulighed og sociale spændinger, fordi alle søger at gardere sig imod dens virkninger på bekostning af

andre. For den enkelte er det rationelt og fornuftigt at anskaffe varige goder så hurtigt som muligt og betale senere, men summen af fornuftige enkelthandlinger bliver samfundsmæssig ufornuft.

Indkomstbeskatningen er en anden forklaring. Indkomstbeskatningen opleves som hindringen for at realisere private ønsker om større forbrug, opleves som et uhyre, der står i vejen for, at den enkelte kan anskaffe sig de forbrugsgoder, han ønsker. Den opleves som ufrihed. Inflationen tilskynder til et øjeblikkeligt forbrug, indkomstskatten opleves som hindringen herfor, opleves som en hindring for enten at betale, hvad man har købt, eller købe, hvad man synes man egentlig burde have råd til.

Ændringer i skattesystemet anser også vi for en hasteopgave. Men til syvende og sidst er det ønsket om det større private forbrug, der ligger bag utilfredsheden med indkomstskatten. De dybtliggende årsager til vore nationale økonomiske vanskeligheder bunder derfor i værdiforestillinger, som vi nærer hver for sig, og som sammenlagt overstiger vore muligheder. Man kan sådan set ikke undre sig over, at det forholder sig sådan. Kravet om bedre materielle levevilkår har præget både det politiske og det faglige arbejde i årtier. Det har været et retfærdigt og et rigtigt krav. Velfærdssamfundet bygger på en forestilling om, at når vi materielt får det bedre, bliver også samfundet bedre. I det øjeblik vi har fået det bedre materielt og altså også skulle have det bedre menneskeligt, viser det sig, at utilfredsheden vokser.

Vi må for en uhildet tage os ud som troldmandens lærling. Vi har sat noget i gang, som vi ikke kan standse. Vi har i årtier hævdet, at materiel fremgang var socialt retfærdig og samfundsmæssig gavnligt. Da vi fik den materielle velfærd, var vi blevet slaver af vor egen propaganda, og vi oplever nu en stærk modsigelse mellem hensynet til det fælles vel og summen af de enkeltes krav. Kravet om bedre materielle vilkår har derfor ikke samme lødighed, som det havde engang. Men vi har politisk ikke været i stand til at opstille nye lødige mål for den samfundsmæssige udvikling, og derfor vokser forurettelsen og utilfredsheden, og derfor får de enkle, forsimplede livsforklaringer ny vind i sejlene, hvad enten det som hos hr. Glistrup drejer sig om at lægge indkomstbe-